

De Nieuwe Bijbelvertaling

Klaas Spronk

Het is inmiddels al weer bijna tien jaar geleden dat De Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) luisterrijk werd gepresenteerd in De Doelen in Rotterdam, waarbij koningin Beatrix de eerste tien verzen van Genesis voorlas. Sindsdien zijn er al meer dan een miljoen exemplaren in uiteenlopende edities van de NBV verkocht. De vertaling is de standaardvertaling geworden in de meeste kerken en is ook buiten de kerken ingeburgerd. Wanneer een bijbeltekst wordt geciteerd in een roman of in non-fictie, dan is dat tegenwoordig vrijwel altijd in de versie van de NBV. Anders dan dit succes wellicht doet vermoeden is de totstandkoming van de NBV niet zonder slag of stoot verlopen. Ook de ontvangst was niet onverdeeld positief. In dit artikel wordt een en ander – het succesverhaal en de scherpe randjes – nog eens uit de doeken gedaan.

De voorgeschiedenis

De Nieuwe Vertaling van 1951 was al direct bij verschijnen een groot succes en men oordeelde er over het algemeen positief over. Zij voorzag duidelijk in een behoefte. In de loop van de jaren vijftig en zestig kwam bij het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG) al wel het besef op dat deze bijbel voor missionaire doeleinden minder geschikt was, wat vooral te maken had met vreemdheid van de bijbeltaal in niet-gelovige kringen. De stijl van de NBG-vertaling 1951 (NBG 1951) was voor mensen die niet gewend waren de Bijbel te lezen, vrij ontoegankelijk. Veel woorden uit deze vertaling, die in veel opzichten nog sterk aanleunt tegen de Statenvertaling (SV), werden in de normale omgangstaal al niet meer gebruikt. Leerkrachten uit het onderwijs merkten op dat bepaalde uitdrukkingen bij sommige leerlingen misverstanden opriepen. Een voorbeeld dat zij noemden is Ruth 1:6: 'Daarna maakte zij zich met haar schoondochters op en keerde uit het veld van Moab terug.' Dat zou bij sommigen ten onrechte de indruk wekken dat Naomi en haar schoondochters met hun uiterlijk bezig waren voordat zij op reis gingen naar Bethlehem. En Marcus 1:32 in de NBG 1951, 'Toen het nu avond werd en de zon onderging, brachten zij tot Hem allen, die ernstig ongesteld waren', zou het misverstand op kunnen roepen dat Jezus zich bekommerde om de nare kant van de vrouwelijke cyclus. Men kan ook het feit dat de latere zogenaamde missionaire vertalingen, zoals *Groot Nieuws voor U*, niet zozeer succes hadden in de beoogde buitenkerke-

▲ Vertalers aan de Nieuwe Bijbelvertaling, 1997, v.l.n.r. staand: M. de Winter, H. Sysling, M.J.A. Wijntjes, I. Spijker, (achter haar) A.J. Bolhuis, M.H. de Lang, Th. van der Louw, P. Waalewijn, C.M.L. Verdegaa, A.J. Bij de Vaate en E.A.S. Symons; zittend: P.J. Booij, J.Ch. Bastiaens, S. van der Lingen en F.J.A. van der Meij.

Foto: Photess

▲ Vertaalkoppel neerlandicus A.J. Bolhuis en nieuwtestamenticus M.H. De Lang, ca. 1994.

Foto: Rick Keus

lijke kring maar vooral in kerkelijke kringen, kunnen zien als aanwijzing dat de NBG 1951 steeds minder goed functioneerde als standaardbijbel.

Los van deze (latere) kritiek was men al binnen enkele jaren na de verschijning van de NBG 1951 begonnen met de voorbereidingen op een uitgebreide revisie. Daarbij werd ook de ernstige kritiek die Frans Breukelman vooral op het gebrek aan concordantie had, in kaart gebracht. Aan het eind van de jaren zestig van de vorige eeuw werden de eerste proeven (van Marcus en de Brieven aan de Korintiërs) gepubliceerd. In die tijd was het enthousiasme voor zo'n revisie echter al weer bekoeld. Er leek namelijk veel meer mogelijk.

Mede door het Tweede Vaticaanse Concilie was de oecumene opgebloeid en daarmee kwam ook een interkerkelijke bijbelvertaling in het vizier. Op de 'Nederlandse kerkleidersconferentie' van 1965 te Woudschoten werd een verklaring aangenomen waarin aan het NBG en de Katholieke Bijbelstichting (KBS) gevraagd werd 'om te komen tot een gemeenschappelijke vertaling van de bijbel in de Nederlandse taal'. De bijbelgenootschappen reageerden positief en ze kregen in een brief uit mei 1966 de zegen van de bisschoppen mee. Het bleek echter niet eenvoudig om tot een breed gedeelde visie op de gewenste aard van de vertaling te komen. Er bestonden grote verschillen van inzicht over de juiste methode van vertalen. Bij het formuleren van de vertaalprincipes voor de nieuwe gemeenschappelijke vertaling probeerde men een weg te vinden tussen de steeds populairder worden dynamisch-equivalente methode en de concordante vertaalmethode, zoals die in navolging van Breukelman door de zogenaamde 'Amsterdamse School' werd gepropageerd. Volgens een aantal medewerkers aan de proefvertalingen werd er bij de opzet van de Gemeenschappelijke Nederlandse Bijbelvertaling aan die laatste te weinig recht gedaan. Zij stapten op. Een probleem was ook de 'concurrentie' met andere vertalingen. Er werd inmiddels door NBG en KBS hard gewerkt aan de (dynamisch-equivalente) *Groot Nieuws Bijbel*. Die was niet bedoeld voor kerkelijk gebruik en wellicht juist om die reden vlotte het werk aan die vertaling goed. Daarnaast had men bij de KBS de handen vol aan het eigen project van de Willibrordvertaling (WV). Die zag in 1975 het licht. Juist in datzelfde jaar werd het werk aan de Gemeenschappelijke Nederlandse Bijbelvertaling gestopt. Het moeizame overleg daarover leek ook niet meer nodig, nu de WV er lag als eigentijds en wetenschappelijk verantwoord product.

De wens van een meer oecumenische bijbelvertaling bleef echter bestaan, met name bij het NBG, dat immers gezien het aantal participerende kerken en geloofsgemeenschappen als het meest oecumenische orgaan van Nederland beschouwd mag worden. Via de door de genoemde kerkleidersconferentie opgerichte Raad van Contact en Overleg betreffende de Bijbel (RCOB) werd die wens levend gehouden. Langzamerhand werd er meer draagvlak gecreëerd. In 1989 kon er op de tweejaarlijkse Alverna Conferentie van de RCOB een plan worden gepresenteerd voor een nieuwe vertaling voor de kerken. In de door Evert Tuinstra, toenmalig wetenschappelijk secretaris van het NBG, opgestelde nota is wat betreft de methode sprake van 'een zo duidelijk mogelijk gedefinieerde functioneel-equivalente vertaling bestemd om in de liturgie te worden voorgelezen'. Als alles meezat zou die nieuwe vertaling er in het jaar 2000 kunnen liggen.

De uitvoering

Het was de kunst om bij het werk aan de vertaling uit te gaan van een zo breed mogelijk draagvlak. Daarom werd het vertaalproces heel transparant uitgevoerd en werd er veel ruimte gegeven voor inhoudelijke reacties. Dat droeg ook het risico in zich dat het werk zou verzanden in de gebruikelijke en inmiddels maar al te bekende heftige discussies op dit terrein. Daarom waren een duidelijke organisatie en een strakke regie onontbeerlijk. Een belangrijke rol was weggelegd voor de projectleider, Robert Scholma, die vanaf 1993 met vaste hand het werk stuurde. Naast de staf van het NBG werden er vijftien mensen (zes hebraïci, drie graeci en zes neerlandici) in deeltijd aangesteld voor het vertaalwerk. In de vacaturebeschrijving werd onder andere gevraagd naar deskundigheid op het vakgebied, openheid voor en affiniteit met de Bijbel en het vermogen tot zelfwerkzaamheid en tot overleg met andere disciplines. De aanpak was heel anders dan bijvoorbeeld bij de NBG 1951, waar veel vertalers dit werk deden naast hun functie bij de universiteit. Het was nu vooral een zaak van goed teamwork op basis van een heldere taakomschrijving met duidelijke evaluatie- en controlemechanismen.

De vertaling werd grondig aangepakt. Elk bijbelboek doorliep verschillende fasen waarin de brontekstkenners en neerlandici samenwerkten en elkaars werk nauwkeurig controleerden. Daarnaast hield een coördinatieteam de goede gang van zaken in de gaten. Soms moesten afspraken worden aangepast of aangescherpt. Het coördinatieteam zorgde voor de nodige coherentie tussen de verschillende vertalers en organiseerde seminars voor alle medewerkers.

Nadat het coördinatieteam de vertaling had vastgesteld, werd die voorgelegd aan een grote groep meelezers en supervisors. Deze was breed samengesteld, onder andere met het oog op in bepaalde tradities gevoelige passages of op liturgische bruikbaarheid. Er was ook een Vlaams lezerspanel dat lette op woorden en zinsconstructies die in Vlaanderen anders worden opgevat dan in Nederland en zo misverstand kunnen opleveren. Hun opmerkingen werden voorgelegd aan de begeleidingscommissie. Deze commissie stond onder leiding van Sijbolt Noorda en Panc Beentjes en had de eindverantwoordelijkheid voor de vertaling. Na een globale laatste toetsing stelde deze commissie de tekst van de vertaling vast.

Op basis van de opgedane ervaringen werden de afspraken geëvalueerd en waar nodig aangepast of gepreciseerd. In de zomer van 1994 werden in een nadere bezinning op het karakter van de NBV de termen 'brontekstgetrouw' en 'doeltaalgericht' geïntroduceerd. Deze in de publiciteit rondom de NBV terugkerende slogan was te vergelijken met de manier waarop de vertalers van de *New Revised Standard Version* (1990) de bijbeltekst wilden vertalen: 'As

- Aanbieding NBV aan koningin Beatrix door de voorzitter van de begeleidingscommissie van de NBV, S.J. Noorda, in de Doelen in Rotterdam, 27 oktober 2004.

Foto: NBG/Sandra Haverman.

literal as possible, as free as necessary.' Over wat dit in de vertaalpraktijk betekende werd in het project regelmatig heftig gediscussieerd. Een terugkerende kwestie was daarbij de concordantie: de vraag in hoeverre in de vertaling zichtbaar moest blijven dat een bepaald woord in de brontekst herhaald werd. Een voorbeeld is de herhaling van het Hebreeuwse werkwoord voor 'af dalen' in Jona 1:3-5. In de brontekst wordt het gebruikt voor het 'af dalen' naar Jafo, in het schip en in het ruim van het schip. In de NBV wordt er echter (net als in de NBG 1951 en in de WV) steeds een ander, in het Nederlands passender, werkwoord gebruikt (hier cursief weergegeven).

³ En Jona maakte zich gereed, maar vluchtte naar Tarsis, weg van de HEER. Hij *ging naar* Jafo en vond er een schip met bestemming Tarsis. Hij betaalde de overtocht en *ging aan boord* om mee te varen naar Tarsis, weg van de HEER.

⁴ Maar de HEER wierp een hevige storm op de zee, en de zee werd zo wild dat het schip dreigde te breken. ⁵ De zeelieden werden bang, en

ieder riep tot zijn eigen god om hulp. Ook gooiden ze, om het gevaar af te wenden, de lading in zee. Maar Jona *was* in het ruim van het schip *afgedaald*, was daar gaan liggen en in een diepe slaap gevallen.

De vertalers sloten niet uit dat in de Hebreeuwse tekst bewust voor een herhaling van het werkwoord is gekozen, maar achtten de aanwijzing daarvoor niet zo sterk dat ze het in de vertaling zouden moeten laten terugkomen. In het Hebreeuws is het woordgebruik niet bijzonder. Dat zou het, wanneer in alle gevallen met ‘af dalen’ vertaald wordt, in het Nederlands wel zijn. Driemaal ‘af dalen’ zou volgens de vertalers ‘een sterk exotiserende, minder natuurlijke vertaling’ opleveren, terwijl de NBV op linguïstisch niveau naturaliserend wil vertalen.

Op sociaal-cultureel niveau moest juist echter weer wel ‘exotiserend’ worden vertaald, om te laten zien dat de wereld van de Bijbel niet samenvalt met onze eigen tijd. Oude maten en gewichten en ook niet meer bestaande functies zoals ‘centurio’ of ‘satraap’ werden daarom niet ‘vertaald’ naar onze tijd.

Een andere kwestie betrof het inclusief vertalen als de brontekst een inclusief aanbod gaf, wat bijvoorbeeld leidde tot de vertaling ‘broeders en zusters’. Inclusief vertalen betekende ook beducht zijn voor seksespecifieke vertalingen. Juist bij vrijere, meer doeltaalgerichte vertalingen is er de kans dat de vertaler bepaalde stereotiepe, aan het mannelijke of vrouwelijke verbonden beelden inbrengt. Zo wordt in de weergave van het Hebreeuwse werkwoord dat doorgaans met ‘spreken’ wordt vertaald in 1 Koningen 3:22, in veel vertalingen een stereotiep vrouwbeeld meegegeven. Het betreft een passage uit het verhaal van koning Salomo die rechtsprekt in de situatie waarbij twee vrouwen beweren de moeder van het levende en niet van het gestorven kind te zijn. Nadat ze hun standpunt hebben verwoord, blijven ze ‘spreken’:

SV	Alzo spraken zij voor het aangezicht des konings.
NBG 1951	Zo krakeelden zij in tegenwoordigheid van de koning.
WV	Zo bleven ze maar kijven in het bijzijn van de koning.

De NBV vertaalt/vermijdt stereotypering met: ‘Zo bepleitten ze ieder hun zaak bij de koning.’

Bij de tussentijdse evaluatie van de vertaling werd nadrukkelijk ook de beoogde gebruiker betrokken. Daartoe werden tussentijds proefvertalingen gepubliceerd. In 1998 zag een eerste bundel *Werk in uitvoering* (WIU) het licht. In 2000 en 2003 zouden nog twee delen volgen. Vooral het eerste deel heeft

heel veel reacties opgeroepen. Zo ontstond er (weer) een felle discussie over de weergave van de godsnaam. Het voorstel om het Hebreeuwse ‘JHWH’ weer te geven met ‘HEER’ (in klein kapitaal) stuitte op groot verzet. In 1999 werd er een studiedag aan gewijd. Talrijke alternatieven passeerden de revue, maar uiteindelijk besloten de besturen van het NBG en de KBS in een gezamenlijke vergadering in 2001 om vast te houden aan het oorspronkelijke voorstel. Dat was een verleggenheidsbeslissing. Aan de uitgave van de NBV zou een leeswijzer worden toegevoegd met uitleg over de weergave van de Godsnaam en met de opmerking dat men daar bijvoorbeeld ook kan lezen: ‘Aanwezige’, ‘Eeuwige’, ‘Enige’, ‘God’, ‘He(e)re’, ‘De Naam’, ‘Levende’ of ‘Onnoembare’. In de *NBV Studiebijbel* (2008) zou de Godsnaam weergegeven worden met ‘JHWH’. De vele reacties op de proefvertalingen leidden ertoe dat een aantal zaken nog eens onder de loep werd genomen. Een speciaal daartoe aangestelde commissie kwam met een aantal aanbevelingen tot aanscherping van de vertaalprincipes. In een aantal gevallen werd de kritiek op de vertaling in WIU gehonoreerd en de tekst aangepast. Zo was men het er bij nader inzien over eens dat er bij sommige teksten al te veel werd uitgelegd in de vertaling. Daarom werd onder andere de tekst van Prediker 11:1 aangepast.

▲ Bij de evangelische boekhandel De Rank in Kampen stonden de mensen in de rij om een exemplaar van de NBV aan te schaffen, 28 oktober 2004.

Foto: Gerlinde Schrijvers

WIU	Werp je brood uit over het water. Heb vertrouwen in de toekomst, want je vindt het later terug.
NBV	Werp je brood uit over het water, want je vindt het later terug.

Ook onnodige extra woordjes werden geschrapt, zoals in Prediker 1:2.

WIU	Lucht en leegte, zegt Prediker, lucht en leegte, alles is maar leegte.
NBV	Lucht en leegte, zegt Prediker, lucht en leegte, alles is leegte.

In WIU was in Prediker 12:2 en 6 ter verduidelijking het refrein ‘Gedenk daarom je schepper’ uit vers 1 toegevoegd. In de definitieve versie is dat weer geschrapt. Een subtiele, maar niet onbelangrijke aanpassing was dat het al te zeer uitleggende ‘maar’ in Prediker 11:9 moest wijken. Nu staat er gewoon ‘en’ (hieronder cursief weergegeven) en wordt in ieder geval de mogelijkheid opengehouden dat God in zijn oordeel niet zal vragen of men zich in zijn jeugd niet te buiten is gegaan, maar juist of men wel genoeg genoten heeft van zijn jeugd:

Geniet dus, beste vriend, van je jonge jaren, haal je hart op aan de dagen van je jeugd. Volg de wegen die je hart wil gaan, gun je ogen wat ze wensen. *En* onthoud bij alles wat je doet dat God je aan zijn oordeel onderwerpt.

De ontvangst

Over het algemeen werd de NBV in 2004 positief ontvangen, vooral in kerkelijke kringen. Opvallend was daarnaast de belangstelling in niet-kerkelijke kring, die echter vrij spoedig verflauwde. Bij de uitgave was nadrukkelijk ingezet op verspreiding buiten het gebruikelijke kerkelijke circuit. Heel bewust was daar bij het uitzoeken van de uitgevers rekening mee gehouden, net zo goed als het vertalen zelf en het commentaar daarop niet alleen aan theologen maar ook aan literatoren was toevertrouwd. Vertalen gaat vooraf aan theologie, zo luidde een van de eerste vertaalprincipes. De Bijbel werd door de uitgave van de NBV en de flinke publiciteit daaromheen door velen omarmd als een belangrijk cultureel monument en de NBV won in 2005 zelfs de NS Publieksprijs.

De presentatie vond plaats op 27 oktober (Rotterdam) en 29 oktober (Antwerpen). In veel kerken werd de NBV de volgende zondag al dankbaar in gebruik genomen, soms in de speciale kanselbijbeleditie, vaak in de gratis aangeboden editie. Dat was op 31 oktober. De kerkelijke introductie viel dus samen met

Hervormingsdag. Daarmee werd indirect nog eens benadrukt dat de NBV vooral ook gewaardeerd kan worden als een belangrijk oecumenisch initiatief. In plaats van de vroeger op deze dag zo vaak beleefde vijandigheid tussen protestanten en rooms-katholieken kwam nu het besef dat men put uit één bron van inspiratie. Van tevoren was die mooie gedachte echter al enigszins gerelativeerd. Bisschop Hurkmans had tijdens de Alverna Conferentie van de RCOB enkele maanden voorafgaand aan de introductie van de NBV verklaard dat de nieuwe interconfessionele bijbelvertaling niet in de rooms-katholieke eredienst gebruikt zou gaan worden. Voor velen kwam dat als een onaangename verrassing. Het leek alsof de bisschoppen hun in 1993 gegeven instemming met de NBV weer introkken. Dat was echter niet het geval. Vanaf het begin hebben de bisschoppen duidelijk aangegeven dat ze wat betreft de keuze van de bijbelvertaling in de liturgie gebonden waren aan het door Rome voorgeschreven gebruik van de officieel erkende Latijnse vertaling. Als basis voor de liturgische teksten wordt de WV (in de versie van 1978) gebruikt. Het was al heel wat dat bisschop Hurkmans bij de genoemde gelegenheid verklaarde dat de bisschoppen geen enkel bezwaar hadden tegen het gebruik van de NBV in vergaderingen, studiebijeenkomsten, oecumenische vieringen en het persoonlijk bijbellezen.

De protestantse kerken reageerden zoals gebruikelijk verdeeld. In de Christelijke Gereformeerde Kerken komt de NBV, als het aan de synode ligt, niet op de kansel. Gebruik in de eredienst wordt volgens een besluit uit 2007 ‘met klem’ ontraden. De Protestantse Kerk in Nederland (PKN) en de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv) daarentegen hebben de NBV al vrij snel vrijgegeven voor gebruik in de eredienst. Bij de synode van de GKv ging dat soepel, dankzij het voorbereidende werk van de Deputaten Bijbelvertaling. Bij de PKN ging het echter niet zonder slag of stoot. Tegenstanders voerden daarbij vooral aan dat er meer theologie in de NBV zit dan de vertalers willen toegeven en dat er op die al dan niet bewust meespelende theologische overwegingen wel het een en ander valt af te dingen. Een voorbeeld is Job 1:16.

NBG 1951	Het vuur Gods viel van de hemel en verbrandde de schapen en de knechten en verteerde ze.
WV 1995	Een geweldig vuur is uit de hemel gevallen, het heeft vreselijk huisgehouden onder schapen, geiten en herders en het heeft ze vernietigd.
NBV	Een verwoestende bliksem uit de hemel trof de schapen en geiten en de knechten, en het vuur verbrandde en verteerde allen.

In de NBV en de WV valt er dus een verwijzing naar God weg. Juist het vermijden van het woord ‘God’ zegt iets over de achterliggende theologie. God krijgt niet rechtstreeks de schuld van de ramp. Het is de vraag of de vertalers dat ook zo bedoelden. In hun toelichting geven zij aan dat ze ‘van God’ opvatten als een aanduiding van de overtreffende trap, vergelijkbaar met de formulering in Hooglied 8:6, waar een zelfde vertaalkeuze is gemaakt, of Genesis 1:2, waar de overtreffende trap in de noot terechtgekomen is.

Veel discussie werd ook opgeroepen door de vertaling van Matteüs 10:29.

NBG 1951	Worden niet twee mussen te koop aangeboden voor een duit? En niet een daarvan zal ter aarde vallen zonder uw Vader.
WV 1978	Verkoopt men niet twee mussen voor een stuiver? En toch zal buiten de wil van uw Vader niet een mus op de grond vallen.
WV 1995	Twee mussen kosten toch maar een stuiver? En daarvan zal er niet één op de grond vallen buiten jullie Vader om.
NBV	Wat kosten twee mussen? Zo goed als niets. Maar er valt er niet één dood neer als jullie Vader het niet wil.

De vermelding van Gods wil in deze context kan men associëren met het zwaar beladen dogma van de voorzienigheid. Er wordt vaak op gewezen dat hier in het Grieks het woord ‘wil’ juist ontbreekt. De NBG 1951 vertaalt hier daarom ook met ‘zonder uw Vader’. In de WV van 1978 staat ‘buiten de wil van uw Vader’, terwijl in de WV van 1995 de ‘wil’ juist weer is weggelaten. Dat laat theologisch de mogelijkheid open om God niet te zien als degene die op afstand alles regelt, maar juist als degene die de dingen niet zozeer regelt als wel nabij is en blijft. Deze gevoeligheid was bij de vertalers niet onbekend. Zij hebben zich daardoor echter niet willen laten leiden en merken op in hun toelichting:

Sommige lezers zijn geschrokken van Matteüs 10:29 in de NBV. Als God beschikt over leven en dood, heeft hij dan ook de hand in ziektes, in ongelukken, en in rampen? Komen al die vreselijke dingen ook van God? Dit is al eeuwenlang een theologisch vraagstuk. En het is ook een vraag waar gelovigen keer op keer mee worstelen. Toch is het niet de taak van bijbelvertalers om er een antwoord op te geven. Hún taak is om een vers als 10:29 duidelijk en getrouw te vertalen.

Overigens is het niet uitgesloten dat bij de voor 2016 geplande herziening van de NBV wel rekening gehouden zal worden met de geuite kritiek. Op de web-

pagina met informatie over de herziening van de NBV wordt gesteld dat de vertaling ‘buiten jullie Vader om’ het Grieks goed weerspiegelt.

Bij zijn afscheidscollege in 2006 betoogde Cees Houtman dat men de NBV geen kerkelijke vertaling kan noemen. Zo’n vertaling zou middelpuntzoekend moeten zijn, aansluitend bij de uitleg binnen de christelijke traditie. In plaats daarvan is de NBV volgens Houtman juist middelpuntvliedend omdat in veel gevallen de vertaling ruimte laat voor opvattingen die in die traditie zijn afgewezen. Hij noemt als voorbeeld Genesis 6:1-2. De NBV haalt hier de mythologische achtergrond naar boven die in strijd is met het later dominant geworden monotheïstische godsbeeld. Vertaaltechnisch is het mogelijk, theologisch is het volgens Houtman ongepast.

NBG 1951	¹ Toen de mensen zich op de aarde begonnen te vermenigvuldigen en hun dochters geboren werden, ² zagen <i>de zonen Gods</i> , dat de dochters der mensen schoon waren, en zij namen zich daaruit vrouwen, wie zij maar verkozen.
NBV	¹ Zo kwamen er steeds meer mensen op aarde, en zij kregen dochters. ² <i>De zonen van de goden</i> zagen hoe mooi de dochters van de mensen waren, en ze kozen uit hen de vrouwen die ze maar wilden.

Houtman noemt in dit verband ook het veelbesproken Jesaja 7:14, dat in Matteüs 1:23 wordt geciteerd als een verwijzing naar de maagdelijke geboorte van Jezus.

SV	Daarom zal de Heere Zelf ulieden een teken geven; ziet, een maagd zal zwanger worden, en zij zal een Zoon baren, en Zijn naam Immanuel heten.
NBG 1951	Daarom zal de Here zelf u een teken geven: Zie, de jonkvrouw zal zwanger worden en een zoon baren; en zij zal hem de naam Immanuel geven.
WV	Daarom geeft de Heer zelf een teken aan u: Zie, de jonge vrouw is zwanger, en zal een zoon ter wereld brengen, en u zult hem de naam Immanuel geven.
NBV	Daarom zal de Heer zelf u een teken geven: de jonge vrouw is zwanger, zij zal spoedig een zoon baren en hem Immanuel noemen.

Waar eerdere vertalingen in ieder geval nog de mogelijkheid van een verbinding openlieten, staan beide teksten in de NBV volledig los van elkaar.

Karel Deurloo en Nico ter Linden wijdden in 2008 een heel boek aan de kritische beoordeling van de NBV. Zij stellen een groot aantal correcties voor, waarbij in hun ogen de vertaling dichter bij het originele Hebreeuws en Grieks kan blijven. Het boek werd aangeboden aan de leden van de synode van de PKN toen die in 2010 moest beslissen of de NBV definitief toegelaten zou worden voor gebruik in de eredienst (naast de SV en de NBG 1951). Het ondersteunde een door velen ondertekend verzoek om het besluit uit te stellen tot de aangekondigde herziening van de NBV. De synode besliste anders en accepteerde de NBV. Een argument daarbij was het feit dat duidelijk was dat de herziening van de NBV van beperkte omvang zal zijn en het karakter van deze vertaling niet zal veranderen. In sommige gevallen zal men wellicht tegemoetkomen aan de door Deurloo en Ter Linden geuite bezwaren, bijvoorbeeld in Genesis 1:2.

NBV	De aarde was nog woest en doods.
Deurloo/Ter Linden	De aarde was woest en leeg.
Herziening NBV	De aarde was woest en doods.

Op de webpagina van het NBG over de herziening van de NBV wordt daarbij opgemerkt dat het gebruik van het woord ‘nog’ vanuit taalkundig en narratief oogpunt verantwoord is: het gaat over de toestand die voorafgaat aan het spreken van God. Maar het woord leidt tot veel misverstand en discussie. Daarom zal overwogen worden ‘nog’ te schrappen.

In de meeste gevallen liggen de vertaalprincipes echter te ver uiteen om tot overeenstemming te komen. In zoverre herhaalt het werk van Deurloo en Ter Linden de discussie die veertig jaar geleden gevoerd werd rondom de Gemeenschappelijke Nederlandse Vertaling. Die discussies zullen er ook wel altijd blijven. Gelukkig worden er tussendoor ook nog weloverwogen nieuwe vertalingen geproduceerd, zowel vertalingen die meer gericht zijn op de ontvangende taal als vertalingen die zo dicht mogelijk bij de gevende taal willen blijven.

Geraadpleegde literatuur

Karel Deurloo & Nico ter Linden, *Het luistert nauw. De Nieuwe Bijbelvertaling nader bekeken*, Amsterdam 2008; tweede druk onder de titel: *Niet zo, maar zo. Honderd en enige vraagtekens bij De Nieuwe Bijbelvertaling*, Amsterdam 2010.

Cees Houtman, *De schrift wordt geschreven. Op zoek naar een christelijke hermeneutiek van het Oude Testament*, Zoetermeer 2006. Op 50-53 schrijft hij daarin over de NBV als middelpuntvliedende vertaling.

Klaas Spronk, *Het verhaal van een vertaling. De totstandkoming van De Nieuwe Bijbelvertaling*, Heerenvveen 2005. Het bovenstaande artikel is grotendeels gebaseerd op dit boek. Daarin is ook de bronvermelding voor de aangehaalde feiten te vinden.

Klaas Spronk, Clazien Verheul, Lourens de Vries & Wim Weren (red.), *De Bijbel vertaald. De kunst van het kiezen bij het vertalen van de bijbelse geschriften*, Zoetermeer 2007.

Prof.dr. K. Spronk is als hoogleraar Oude Testament verbonden aan de Protestantse Theologische Universiteit.